

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В РОЗРІЗІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ЩОДО ЇХ НАДАННЯ

Дубовик Сергій Володимирович

аспірант ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Виокремити дохід банку від надання інвестиційних банківських послуг (ІБП) в «чистому» вигляді досить складно з огляду на відсутність їх прив'язки до того чи іншого набору (типу) банківських операцій. Так, серед переліку фінансових послуг, зазначених у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [4], до системи надання ІБП справедливо можна віднести послуги довірчого управління фінансовими активами, а також професійну діяльність на ринку цінних паперів.

Втім, особливої уваги заслуговує категорія «посередницьких послуг на ринках фінансових послуг». Такі сервіси, хоч і не включені до складу фінансових, проте відіграють важливу роль інфраструктурного (методичного, організаційного тощо) забезпечення останніх. Слід однак розрізняти посередницькі (надаються фінансовими компаніями) та допоміжні послуги (надаються нефінансовими установами), пов'язані з технічною і технологічною підтримкою основної діяльності на ринку.

Систематизувати перелік операцій, які здійснює банк під час надання власним клієнтам ІБП, можна за рахунок використання класифікацій нормативних актів, розроблених відповідними регуляторами в Україні, у тому числі – на основі «Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку» [3]. Відповідно до реального функціонального навантаження на той чи інший вид професійної діяльності банків на фондовому ринку, комплекс ІБП, пропонованих вітчизняними фінустановами, можна розділити на дві підсистеми:

1. сфера надання інвестиційних банківських послуг:

1.1. професійна діяльність на фондовому ринку:

а) діяльність з торгівлі цінними паперами (брокерська діяльність, андеррайтинг, діяльність з управління цінними паперами);

б) використання діяльність з управління активами інституційних інвесторів;

в) діяльність з управління іпотечним покриттям.

2. сфера забезпечення пропозиції інвестиційних банківських послуг:

2.1. професійна діяльність на фондовому ринку:

а) діяльність з торгівлі цінними паперами (дилерська діяльність);

б) депозитарна діяльність (операції з ведення реєстру власників іменних цінних паперів, діяльність з ведення власного реєстру іменних цінних паперів, депозитарна діяльність зберігача цінних паперів, депозитарна діяльність депозитарію цінних паперів, розрахунково-клірингова діяльність);

в) діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку.

2.2. посередницькі послуги:

а) фінансове консультування;
б) експертно-інформаційні послуги;
в) робота з підготовки, укладення та виконання (супроводження) договорів про надання фінансових послуг.

Пропонуючи клієнтам послуги довірчого управління, банки здійснюють операції як з грошовими коштами, так і з іншими активами довіритель. Відповідно до положень національного законодавства [2], виокремлюється наступний перелік фінансових активів, що надходять комерційним банкам від клієнтів для професійного управління: готівкові кошти; поточні рахунки (безготівкові кошти); цінні папери; банківські метали; інші активи.

Слід підкреслити, що облік операцій довірчого управління може здійснюватися банком-управителем як за фондами банківського управління (об'єднаннями коштів та іншого майна їх установників), так і за окремими індивідуальними договорами про довірче управління [2].

Бухгалтерський облік результатів діяльності за операціями довірчого управління (які відображаються на спеціальних позабалансових рахунках банку) здійснюється відокремленими структурними підрозділами фінустанови роздільно з результатами діяльності банку за іншими операціями. Зазначене правило базується на ключових положеннях міжнародних стандартів та положень бухгалтерського обліку багатьох країн, до яких в першу чергу належить принцип автономності. Згідно з останнім активи і зобов'язання банку мають відокремлюватися від активів та зобов'язань системи довірчого управління (табл. 1).

Таблиця 1 – Особливості бухгалтерського обліку операцій в розрізі надання інвестиційних банківських послуг (складено на основі [1, 2])

Назва операцій	Рахунки бухгалтерського обліку, на яких відображаються відповідні операції	
	балансові	позабалансові
Операції з прийняття коштів, цінних паперів та інших активів у довірче управління; операції з купівлі-продажу активів за договорами про довірче управління; облік управителем доходів (витрат) за операціями довірчого управління; операції, пов'язані з припиненням дії договорів про довірче управління	2601 П «Поточні рахунки управителя з довірчого управління», 1001 А «Банкноти та монети в касі банку», 1200 А «Кореспондентський рахунок у Національному банку України», 1500 А «Кореспондентські рахунки, які відкриті в інших банках», 2600 АП «Поточні рахунки суб'єктів господарської діяльності», 2620 АП «Поточні рахунки фізичних осіб», 2650 АП «Поточні рахунки небанківських фінансових установ».	Групи рахунків: 978 «Активні рахунки довірчого управління» (9780 А «Готівкові кошти за операціями довірчого управління», 9781 А «Поточні рахунки управителя з довірчого управління», 9783 А «Цінні папери в довірчому управлінні» та ін.), 979 «Пасивні рахунки довірчого управління» (9790 П «Фонди банківського управління», 9791 П «Рахунки установників», 9792 П «Кредиторська заборгованість за операціями довірчого управління», 9797 П «Доходи від операцій довірчого управління» та ін.)

Операції з купівлі/продажу цінних паперів за дорученням клієнта	2901 П «Кредиторська заборгованість за розрахунками за цінними паперами для клієнтів», 6113 П «Комісійні доходи за операціями з цінними паперами для клієнтів».	9704 А «Цінні папери клієнтів згідно з договором доручення (комісії)», рахунки групи 991 «Контррахунки для рахунків розділів 96-98» («Не сплачені в строк доходи», «Цінні папери та інші активи клієнтів на зберіганні» та ін.).
Андеррайтинг	Рахунки груп 310 «Акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком у портфелі банку на продаж» і 311 «Боргові цінні папери в портфелі банку на продаж», 6113 П «Комісійні доходи за операціями з цінними паперами для клієнтів».	Рахунки групи 991 «Контррахунки для рахунків розділів 96-98» та групи 990 «Контррахунки для рахунків розділів 90-95», 9300 А «Вимоги за андеррайтингом цінних паперів», 9310 П «Зобов'язання за андеррайтингом цінних паперів».

Незважаючи на те, що традиційно винагородою фінансового брокера (банку) є отримання комісійних за надані послуги, механізм проведення брокерських операцій досить часто передбачає встановлення тарифів за надані послуги, а також прийняття банком на себе зобов'язання щодо придбання емітованих компаніями корпоративних прав тощо. Так, для операцій андеррайтингу, які хоч і належать до групи «Комісійні послуги» згідно з відповідними нормативними актами, тверді зобов'язання фінустанови щодо викупу цінних паперів є традиційними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України: Постанова Правління НБУ № 358 від 03.10.2005 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> – Назва з екрану.
2. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій довірчого управління в банках України: Постанова Правління НБУ № 498 від 12.11.2003 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> – Назва з екрану.
3. Про затвердження Системи довідників та класифікаторів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку для використання учасниками фондового ринку України: Рішення НКЦПФР № 646 від 08.05.2012 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> – Назва з екрану.
4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України № 2664 від 12.07.2001 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> – Назва з екрану.

Дубовик, С.В. Систематизація інвестиційних банківських послуг в розрізі бухгалтерського обліку операцій щодо їх надання [Текст] / С.В. Дубовик // Економіка та право: проблеми взаємодії та перспективи розвитку : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. – Миколаїв, 2012. – С. 144-146.

СЕКЦІЯ «ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОСТІ»